

NABUCCO'YU KİM ÖLDÜRDÜ?

Nazlı Sultan TANRIVERDİ*

Giriş

Enerji konusunda kullanım çeşitliliği ve avantajları sebebiyle ülkelerin gerek yaşamsal gerekse sanayi alanlarında en çok ihtiyaç duyduğu kaynak doğalgazdır. Yaşam standartları, sanayinin ve buna paralel ülke gelişmişlik seviyesinin artması büyük ölçüde doğalgaza bağlıdır. Her ülke için olduğu gibi Türkiye için de durum böyledir. Doğalgaz alanında %98 oranında dışa bağımlı olan Türkiye için gerek jeopolitik durumu gerekse bulunduğu coğrafya üzerindeki enerjiye bağlı çekişme, rekabet ve kargaşalar sebebiyle doğalgaz konusu son derece kritik önem taşır. Coğrafi konumu gereği birçok boru hattı projesine ev sahipliği yapabilme şansına sahiptir. Bunlardan Nabucco ve TANAP; Türkiye'nin enerji koridoru konumunda oluşu sebebiyle Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde önemli avantajlar elde etmesine vesiledir.

Bu çalışmada; enerji alanında Türkiye'yi önemli ölçüde çelişkilere, hatta kimi zaman çaresizliklere sürükleyen Türkiye ayağındaki önemli olayların kaynağı niteliğindeki doğalgaz boru hattı projelerinin birbirlerine etkilerinden bahsedilecektir. Bu kapsamda; son zamanlarda önemini yitirmiş olan Nabucco Boru Hattı Projesi'ndeki ihmallerin projeyi nasıl etkilediğinden ve proje ile ilgili son gelişmelerden söz edildikten sonra Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesinin (TANAP), Nabucco ve Güney Akım projeleri ile etkileşimlerine yer verilecektir.

Nabucco'nun Dünü ve Bugünü

Başlangıçta hayal edildiği şekli ile; Azeri, Irak ve Türkmen gazını Türkiye üzerinden Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Avusturya'ya taşımak için 3300 kilometrelik bir boru hattı planlanmış ve 2007 yılında Nabucco şirketler topluluğu kurulmuştu. Nabucco projesinde taşınması düşünülen gazın tedarikçisi yok. Bu da projeyinin hayal olarak nitelendirilmesine zemin hazırlıyor. Yani bir nevi "Biz sizin gazınızı Avrupa'ya taşıyacağız ama size sorma ihtiyacı duymuyoruz" denildi ve gazlarını taşımayı düşündükleri Azerbaycan, Irak ve Türkmenistan'a sormaya bile yeltenmeden projeyi imzaladılar. Durum böyle olunca; 2013'de

* İstanbul Aydın Üniversitesi Ulusal Güvenlik ve Strateji Uygulama ve Araştırma Merkezi Uzmanı,
nazli_tanri@hotmail.com

faaliyete geçeceği duyurulan cnım Nabucco, 1300 kilometreye indirilerek ‘‘Batı Nabucco’’ adını aldı. Fakat ne yazık ki hala tedarikçisi olmayan ve kuvvetle muhtemel bu sebeple yatırım yapılmaktan çekinilen Nabucco yerinde saymaya devam ediyor. Bundan böyle Nabucco Türkiye-Bulgaristan sınırından itibaren küçülmüş bir şekilde faaliyet gösterebilir bile proje bugünkü statüsü ile geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiştir.¹ Yani kısaca Nabucco öldü de denilebilir.

Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP) ve Güney Akım Çekişmesi

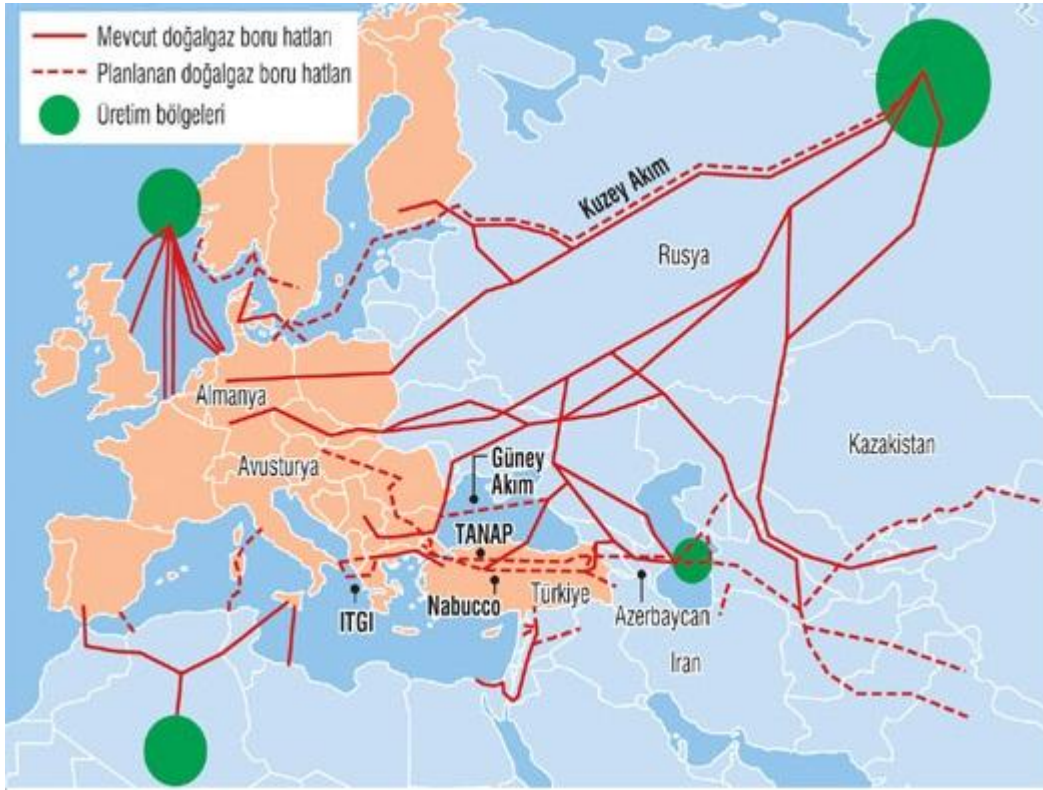
Enerji alanında Rusya'ya bağımlı kalmak istemeyen Avrupa'nın imdadına Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TANAP) yetişti. 2011'de ön protokolleri imzalanan TANAP için 26.06.2012 tarihinde hükümetler arası anlaşma imzalandı. 2017'de faaliyete geçmesi planlanan TANAP'tan 10 milyar metreküpü Avrupa'ya 6 milyar metreküpü Türkiye'ye verilmek üzere 16 milyar metreküp gaz geçmesi planlanıyor. Türkiye bu hat ile Türkmen gazını da taşımaya hedeflediğini de dile getirmekte. 2023'de 23 milyar metreküp, 2026'da 31 milyar metreküp taşınması hayal edilen gaz Azerbaycan'dan tedarik edilecek. Yani bu kez gazın tedarikçisi var. Lakin yine hayal denilebilir, çünkü bu kez de taşınması planlanan gazın Avrupa'da alıcısı yok. Yani bu defa da Türkiye bir nevi ‘‘Ya biz yapalım da, Avrupa'ya gazı alıp almayacaklarını sormaya gerek yok’’ demiş oldu ve Avrupa ile anlaşma yapmak bir tarafa gazı satmayı düşündüğü ülkelere danışmaya bile yeltenmeden imzaları attı. Böylece zaten ölmüş olan Nabucco'nun üzerine toprağı TANAP attı.

TANAP ta tıpkı Nabucco gibi Avrupa Birliği için Türkiye'nin elini güçlendirecek gibi görünmekte. Elbette bu durumun; Rusya'nın hoşuna gitmeyeceğini ve gaz konusunda Türkiye'yi zorlayacağını söylemek mümkün. İran'dan gelen boru hatlarındaki bir patlama nedeniyle Türkiye'nin Rus Gazprom şirketinden ilave gaz kaynağı talep etmesi üzerine Gazprom sözcüsü Sergei Kupriyanov, ‘‘eğer Trans-Anadolu boru hattı planladığı şekilde 2018 yılına kadar tamamlanırsa, Türkiye bundan böyle ek gaz için Bakü'ye başvurabilir’’ beyanında bulunmuştur.² Kısacası Rusya'nın gaz konusunda uzun vadede Türkiye'ye sıkıntılar çıkaracağı kanısına varılabilir.

¹ SANDIKLI, Atilla, ‘‘Doğalgaz Boru Hatları Projelerinde Büyük Oyun: NABUCCO, Güney Akım, SEEP ve TANAP’’, 18.06.2012, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2158:doalgaz-boru-hatlar-projelerinde-bueyuek-oyun-nabucco-gueneay-akm-seep-ve-tanap&catid=131:enerji&Itemid=146, 10.11.2012.

² VAROL SEVİM, Tuğçe, ‘‘TANAP: ÖDÜL MÜ, CEZA MI?’’, 18.07.2012, http://www.21yyte.org/tr/yazi6673-TANAP_ODUL_MU_CEZA_MI.html, 28.10.2012.

Öte yandan; Avrupa'nın gaz ihtiyacını tek başına karşılayarak kendisine bağımlı bırakmak isteyen Rusya'nın elindeki güçlü silah olan Güney Akım Projesi, TANAP projesi için tehlike çanlarını çalıyor. Rusya'nın Karadeniz kıyısından başlayacak hattın; Karadeniz'in altına dönecek bir hatla Bulgaristan'a, oradan Avusturya'ya, ayrı bir kol ile Sırbistan ve Hırvatistan üzerinden de İtalya'ya gaz taşınması planlanıyor. Hat 2015'de gaz taşımaya başlayacak. Yani TANAP'tan önce. Gaz anlaşmalarını; kendisini garantiye almak adına uzun vadeli yapma stratejisi olan Rusya'nın, Avrupa'yı 40 belki 50 yıllık gazını karşılayacak bir anlaşmaya mecbur bırakması kuvvetle muhtemeldir. Hal böyle olunca TANAP'tan geçecek gaza müşteri bulunamaması ihtimali yüksek. Bu durum Güney Akım projesinin TANAP'a karşı güçlü bir rakip olduğunu gösterir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken hususlar vardır.

Şekil: Mevcut ve planlanan doğal gaz boru hatları ve üretim bölgeleri.**

Güney Akım'ın Karadeniz'den geçecek kısımları için Rusya'nın iki seçeneği vardı. Boru hattı ya Türkiye kıyılarından geçecekti ya da Rusya'nın gaz yüzünden devamlı sorun

** <http://ekonomi.milliyet.com.tr/rusya-ya-yilbasi-hediyesi-guney-akim-boru-hatti-izni/ekonomi/ekonomidetay/29.12.2011/1481725/default.htm> , Erişim Tarihi: 05.11.2012

yaşadığı Ukrayna'dan. Rusya elbette Ukrayna'ya bağımlı kalmak yerine hattın Türkiye kıyılarından geçmesi taraftarıydı. Rusya'dan beklenen teklif geldi ve Nitekim Türkiye tabiri caizse kendi kalesine gol atarak bu teklifi geri çevirmedi. Türkiye; %15'ine bir Fransız şirketinin ortak olduğu projeye, tam da Fransa'da sözde Ermeni soykırımına ilişkin inkâr yasasının meclisten geçmesinin ertesinde onay verdi. Böylelikle Türkiye, hem TANAP'ın kuyusunu kendi elleriyle kazarak hem de Fransa'yı Ermenistan konusunda şımartarak Azerbaycan'ı kızdırdı.

Sonuç Yerine

TANAP konusunda bazı hususlara dikkat çekmek gerekir. Projede bir Fransız Firması olan "TOTAL" ile ev sahibi ülke olan Türkiye'nin "TPAO" firması eşit hisselerle sahip. Öte yandan, tamamlandığı takdirde Güney Akım hattı üzerinden, Rusya ile gaz anlaşmasını uzun vadeli yapmak durumunda kalacak olan Avrupa; Azeri gazına muhtemelen ihtiyaç duyamayacaktır. Aksi bir durum gelişse dahi; geçtiğimiz günlerde, İran'ın şüphe uyandıran nükleer programıyla ilgili üzerine düşeni yapmadığı gerekçesiyle İran'dan gaz ithalini yasaklayan Avrupa Birliği'ne Azeri gazı yetmeyince yine Rusya'nın kapısı çalınacaktır. Boru hatları zamanında yapılamaz ise gaz mecburen inşası daha kısa sürecek Azerbaycan-Rusya arasındaki boru hattının kapasitesinin artırılması ile Rusya'ya satılır, böylece Türkiye, kendi topraklarından Bulgaristan'a gaz taşıyamayacağı gibi, Güney Akım'ın bir miktar gazını yine Bulgaristan üzerinden almak zorunda kalabilir.³ TANAP ile Türkmen gazını da Avrupa'ya taşımak isteyen Türkiye, Türkmenistan'ı rakip gören Azerbaycan'dan yüksek ihtimalle vize alamayacaktır. 2020'de 82 milyar metreküp gaza ihtiyaç duyulacağı öngörülen Türkiye; Azeri gazı yetmeyince Rusya'dan gaz isterse muhtemelen ya gazsız kalacak ya da fahiş bedeller ödemek zorunda kalacaktır.

³ VAROL SEVİM, Tuğçe, "Kral Nabucco Evine Dönüyor", 24.05.2012, http://www.21yyte.org/tr/yazi6612-Kral_Nabucco_Evine_Donuyor.html , 25.10.2012.